

ELS MOVIMENTS D'EMANCIPACIÓ NACIONAL

Andreu Nin
Els moviments d'emancipació nacional
www.marxists.org

INTRODUCCIÓ

La importància del problema i els seus elements essencials

El problema de l'emancipació de les nacionalitats oprimides, particularment agreujat després de la guerra imperialista del 1914-1918, que destruï el monstruós imperi plurinacional austro-hongarès a canvi de la balcanització d'Europa, plena de perills i d'amenaques per a la pau del món, ofereix un interès indiscutible per al moviment obrer, que no pot desentendre's de cap dels aspectes de la lluita emancipadora dels homes i dels pobles, i, molt especialment, per al d'aquells països que, com el nostre, el té plantejat d'una manera tan viva.

La revolució social no es desenvolupa en línia recta, no és el Grand Soir en què somniaven els revolucionaris ingenus del segle passat, l'esfondrament espectacular del règim capitalista, com a conseqüència d'un acte de força breu i decidit, i la substitució gairebé automàtica del vell ordre de coses per una societat més justa i més humana, sorgida en un tancar i obrir d'ulls, amb tots els atributs d'un mecanisme perfecte i regular.

Per sorprenent que pugui semblar, i malgrat l'experiència decisiva dels últims anys, aquesta concepció ingènua i falsa encara sobreviu als nostres dies en la consciència de nombrosos militants del moviment obrer, la qual cosa els impulsa a rebutjar totes aquelles accions que no comportin, d'una manera immediata, aqueixa "revolució" meravellosa que ha de realitzar la transformació catastròfica i radical de la societat en vint-i-quatre hores. Gairebé no cal dir que els "revolucionaris" d'aquesta categoria consideren amb altívol menyspreu o amb indiferència absoluta problemes com és ara el d'alliberament de les nacionalitats oprimides.

I tanmateix, els moviments nacionals juguen un paper d'enorme importància en el descabdellament de la revolució democràtico-burguesa, arrossegueu masses popular immenses a la lluita i constitueixen un factor revolucionari poderosíssim que el proletariat no pot deixar de tenir en compte, sobretot en un país com el nostre, on la revolució esmentada, malgrat la caiguda de la monarquia, encara no s'ha realitzat. Girar-se d'esquena a aquests moviments, adoptar enfront d'ells una actitud d'indiferència és fer el joc al nacionalisme opressor i reaccionari, encara que es vulgui cobrir aquesta actitud amb la capa de l'internacionalisme.

En una lletra del 29 de juny del 1886, Marx, referint-se a Paul Lafargue, que en una reunió del Consell General de la Primera Internacional havia negat les nacionalitats, deia a Engels que Lafargue, sense adonar-se'n, entenia per

“negació de les nacionalitats” llur absorció per la nació francesa. Quants pseudo-internacionalistes del nostre país adopten una actitud hostil enfront del problema català en nom d'un internacionalisme que, pràcticament, significa l'hegemonia de la nació castellana damunt les altres!

La posició del proletariat en aquesta qüestió ha d'ésser clara, concreta i inequívoca: inspirar-se en el propòsit immediat d'estrènyer els llaços de solidaritat entre els obrers de les diverses nacions que formen l'Estat actual i impulsar el moviment en el sentit de la revolució social, fi suprem al qual ha de subordinar-se tot.

Els moviments d'emancipació nacional són un fenomen propi de la societat capitalista, per tal com el fonament econòmic de la nació és el desenvolupament de l'intercanvi damunt la base de l'economia capitalista.

Les formes de la societat primitiva (tribu, clan, etc.) corresponien a diversos graus de desenvolupament de la humanitat. Les unitats polítiques i socials de l'antigor i de l'Edat Mitjana només eren nacions en germen. La nació, en el veritable sentit de la paraula, és un producte directe de la societat capitalista, per tal com sorgeix i es desenvolupa allí on sorgeix i es desenvolupa el capitalisme. La nació es caracteritza per l'existència de relacions econòmiques capitalistes determinades, la comunitat de territori, d'idioma i de cultura. Cadascun d'aquests factors, considerat isoladament, no basta per a definir la nació: cal l'existència de tots quatre. Anglaterra i els Estats Units parlen el mateix idioma, però constitueixen dues nacions diferents. Castella, Catalunya i Biscaia tenen un territori políticament i econòmicament comú, però són nacions distintes.

Els progressos del mode capitalista de producció, que determinen el moviment democràtic en general, també originen l'antagonisme entre les nacions que formen part de l'Estat i, per tant, els moviments d'emancipació nacional. I si la història, segons la interpretació marxista, és la història de la lluita de classes, la història de les nacions és una lluita de classes.

La burgesia tendeix a constituir-se en Estat nacional perquè és la forma que respon millor als seus interessos i que garanteix un més gran desenvolupament de les relacions capitalistes. Els moviments d'emancipació nacional expressen aquesta tendència, i als Estats plurinacionals on exerceixen el Poder els grans territoris, adquireixen una amplitud i una virulència assenyalades. En aquest sentit es pot dir que no representen sinó un aspecte de la lluita general contra les supervivències feudals i per la democràcia. La història ens demostra, en efecte, que la lluita nacional sempre ha coincidit amb la lluita contra el feudalisme. I és aquesta, principalment, la circumstància que la converteix en un factor progressiu. ¿No veiem, per exemple, en els moments actuals, com tot allò que hi ha de més reaccionari en la política espanyola forma un bloc compacte contra les aspiracions alliberadores de Catalunya?

Quan la creació dels grans Estats ha correspost al desenvolupament capitalista i l'ha afavorit, constitueix un fet progressiu. La formació de l'Estat alemany, la unitat italiana, per a no citar sinó dos casos típics, ens n'ofereixen un exemple eloqüent. Quan la formació dels grans Estats precedeix el desenvolupament capitalista, és a dir, quan es constitueixen abans que les relacions feudals

hagin estat superades per les relacions burgeses, la unitat que en resulta és una unitat regressiva, despòtica, de tipus asiàtic, que entrebanca el desenvolupament de les forces productives en lloc d'afavorir-lo. Trobem els exemples més característics d'aquest tipus d'unitat en els ex-imperis rus i austro-hongarès i a Espanya. Per aquest motiu la lluita per l'emancipació nacional ha adquirit en aquests països un caràcter tan agut i una importància tan enorme com a factor revolucionari.

En el transcurs de les revolucions burgeses dels segle XIX els països més importants d'Europa resolgueren el problema nacional: aquest subsistí, però, en els Estats plurinacionals que encara no havien realitzat llur revolució democràtico-burgesa.

En els moviments d'emancipació nacional les diverses classes socials actuen amb les mateixes característiques que les distingeixen en la lluita general per les reivindicacions democràtiques, de les quals aquells no són sinó un aspecte.

Els interessos de l'economia capitalista impel·leixen la burgesia a lluitar contra les reminiscències feudals, que representen un obstacle al seu avenç triomfal. Aquesta lluita, però, es descabdella en condicions històriques molt distintes de les que caracteritzaren les èpoques de les revolucions burgeses anteriors. Aleshores la burgesia encara era una força progressiva la consolidació de la qual coincidia amb els interessos generals de la humanitat. Avui és una força regressiva la persistència de la qual constitueix un perill per als esmentats interessos, amb els quals es troba en oberta contradicció. Aleshores la burgesia complia la seva missió històrica amb l'ajut directe de les masses obreres i camperoles, sense el qual ajut no li hauria estat possible de triomfar. Avui el proletariat és, numèricament, molt més fort, té una consciència de classe incomparablement més elevada, i, tot i tenir un interès vital a resoldre els problemes fonamentals de la revolució democràtico-burgesa, només considera aquesta revolució com una etapa per tal de seguir avançant en el sentit de les realitzacions de caràcter socialista i no està disposada a llançar-se al combat a profit de la dominació burgesa.

Quant als camperols, els termes del problema també han variat fonamentalment. La qüestió de la terra, com és sabut, pot ésser considerada com la pedra angular de la revolució burgesa. La pagesia representa una gran part de la població, com una immensa massa consumidora de productes industrials; però només alliberant-la de la submissió feudal i donant-li la terra és possible d'augmentar la seva capacitat adquisitiva.

En el període anterior la burgesia capitalista podia atacar, sense conseqüències per a la seva pròpia dominació, el dret de propietat dels grans terratinents, la puixança dels quals tenia interès a destruir. Avui la por que aquest atac no estimuli l'ofensiva proletària contra el dret de propietat en general la fa tornar recelosa, i la seva actitud davant el problema agrari esdevé conservadora i regressiva.

La burgesia, doncs, en les circumstàncies actuals, no pot resoldre els problemes fonamentals de la seva pròpia revolució, i, per tant, el de l'emancipació de les nacionalitats oprimides, i en els moments decisius, quan entren en acció grans masses populars, aterrida davant les possibles

conseqüències del moviment, amenaçadores per al seu domini, recula i pacta amb els elements semifeudals (1).

La defecció de la gran burgesia gairebé sempre provoca una reacció popular que determina el desplaçament de la direcció del moviment d'emancipació nacional devers els partits petit-burgesos.

La fraseologia pomposa pròpia d'aquests partits, llur actitud exteriorment revolucionària, llur intransigència verbal i llur demagògia desenfrenada els conquisten la simpatia i la confiança populars.

Les falles fonamentals, però, d'aquesta classe no triguen a manifestar-se. Vacil·lant i indecisa, com a reflex de la situació intermèdia que ocupa en l'economia capitalista, prodiga dels excessos declamatoris en perjudici de les realitzacions concretes, tremola davant les mesures radicals per por alhora de descontentar la burgesia i fomentar el moviment "anàrquic" de les masses, s'inclina a la política de les concessions i d'estira i arronsa, i quan, sota la pressió popular, es llança a la lluita i a la rebel·lia, ho fa a contracor, sense decisió, més aviat esfereïda de les possibles conseqüències d'un "desbordament" popular que no pas decidida a combatre resoltament.

En aquestes condicions els moviments d'emancipació nacional, sota la direcció de la petita burgesia, corren la mateixa sort que la revolució democràtica en general.

Per la seva naturalesa i per la missió que li reserva la història el proletariat és la classe social cridada a realitzar allò que no són capaços de fer ni la gran burgesia ni la petita: la revolució democràtico-burgesa. Només ell, doncs, pot resoldre radicalment el problema nacional. Cal que adopti, però, una actitud clara i definida. La tradició del marxisme li assenyala, en aquest sentit, una orientació precisa.

Gràcies principalment a l'aportació inapreciable de Lenin, el proletariat compta amb una teoria sòlidament fonamentada que pot servir de guia per a l'acció. Aquesta teoria ha estat el coronament d'un prolongat procés d'elaboració els inicis del qual cal cercar en l'època turbulenta dels anys 40 del segle passat i en la reacció, davant els esdeveniments que la caracteritzaren, dels grans revolucionaris que bastiren els fonaments del moviment obrer internacional.

Les idees de Marx i Engels sobre els moviments d'emancipació nacional, el paper progressiu dels quals subratllaren repetidament, no constitueixen un cos de doctrina estructurat. Consideraven la indiferència davant aquests moviments com un ajut al xovinisme opressor, font del poder de classe de la burgesia de la nació dominant.

En realitat, però, els fundadors del socialisme científic no consagraren al problema una atenció preferent. L'època en què vivien tenia altres exigències. De les idees disperses que sobre aquesta qüestió es troben en llurs treballs polítics i en llur correspondència, que, diguem-ho tot passant, constitueix una deu inesgotable d'ensenyaments, es desprenen, tanmateix, les línies generals d'una posició clara i ferma. Aquestes premisses teòriques constitueixen la pedra angular en què es basa tot l'edifici de la doctrina del marxisme

revolucionari sobre aquest punt.

La idea central de Marx i Engels era la subordinació de tots els problemes als interessos generals de la revolució. L'actitud davant els moviments d'emancipació nacional no podia eludir aquesta norma fonamental i infrangible, i, conseqüents amb aquesta norma, es pronunciaven decididament, per exemple, contra el moviment paneslavista, que feia el joc a la reacció i contribuïa activament a ofegar l'impuls revolucionari de les masses populars.

L'actitud es pot resumir així: actitud democràtica conseqüent davant els moviments d'emancipació nacional, ajut incondicional a tot allò que aquests tinguin de progressiu i que serveixi els interessos generals del proletariat. Alhora, però, afirmació de la unitat de la classe explotada per damunt els interessos nacionals. Tota desviació del democratismen conseqüent en aquest aspecte, era considerada per ells com una desviació burgesa i reaccionària, i, de la mateixa manera, tota desviació dels principis de la unitat proletària era considerada com una manifestació de la influència burgesa sobre aquest últim, com una reminiscència del nacionalisme burgès. Per això reaccionaven amb igual energia tant contra els qui, com és ara Proudhon, en nom d'un internacionalisme abstracte, estimaven que la qüestió nacional era un "prejudici burgès" com contra els qui subordinaven la causa del proletariat als interessos nacionals.

L'actitud de Marx i Engels es troba tan lluny del nacionalisme burgès, limitat, patrioter, que tendeix a substituir la lluita de classes per la unitat nacional superior, com de l'internacionalisme abstracte que, inconscientment, serveix de tapadora a la política d'opressió nacional.

Lenin, basant-se en les tesis fonamentals dels seus mestres i en la rica experiència dels moviments nacionals, elabora, en la lluita constant contra totes les desviacions (Otto Bauer, Renner, Rosa Luxemburg, etc.), una doctrina que és una aplicació magistral del mètode marxista a les situacions històriques concretes i que resumiren succintament.

Tots els moviments nacionals tenen un contingut democràtic que el proletariat ha de sostenir sense reserves. Una classe que combat aferrissadament totes les formes d'opressió no es pot mostrar indiferent davant l'opressió nacional; no pot, sota cap pretext, desentendre's del problema. La posició pseudo-internacionalista, que nega el fet nacional i preconitza la constitució de grans unitats, sosté pràcticament l'absorció de les petites nacions per les grans i, per tant, l'opressió. El proletariat només pot tenir una actitud: sostenir activament el dret indiscutible dels pobles a disposar lliurement de llurs destins i a constituir-se en Estat independent si aquesta és llur voluntat. "Cap privilegi per a cap nació, cap privilegi per a cap idioma! Cap opressió, cap injustícia envers la minoria nacional! Heus aquí el programa de la democràcia obrera".

La reconeixença del dret indiscutible a la separació no comportant, però, ni de bon tros, la propaganda a favor d'aquesta separació en totes les circumstàncies ni considerar-la invariablement com un fet progressiu. La reconeixença d'aquest dret disminueix els perills de disgregació i aferma la solidaritat indispensable entre els treballadors de les diverses nacions que integren l'Estat. En sostenir aquest dret el proletariat no s'identifica amb la burgesia

nacional, que vol subordinar els interessos de classe als interessos nacionals, ni amb les classes privilegiades de la nació dominant, que volen convertir els obrers en còmplices de la política d'opressió nacional.

La lluita pel dret dels pobles a la independència no pressuposa la disgregació dels obrers de les diverses nacions que formen l'Estat mitjançant l'existència d'organitzacions independents. El bolxevisme sempre ha sostingut la necessitat primordial de la unió dels treballadors de les esmentades nacions per a la lluita comuna i ha combatut vigorosament tota temptativa encaminada a donar una estructura federalista al partit revolucionari del proletariat. I així, el partit bolxevic, que ha practicat una política nacionalitària conseqüent, sempre ha estat una organització essencialment centralitzada.

Aquesta política és l'única susceptible de garantir el dret absolut de les nacions a decidir llur sort, de destruir els xovinismes unitari i nacionalista, d'acabar amb les rivalitats entre els pobles, de segellar la unió del proletariat i de bastir els sòlids fonaments en què hauran de basar-se en l'esdevenidor les confederacions de pobles lliures.

L'exemple viu de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques és la demostració pràctica més eloqüent de l'excel·lència d'aquesta política. Aquest exemple ha vingut a evidenciar, d'altra banda, que la qüestió de les nacionalitats, com tots els problemes de la revolució democràtico-burguesa, només pot ésser resolta per la revolució social i la instauració de la dictadura del proletariat.

---

(1) Aquest esquema es refereix, naturalment, als països que encara no han reeixit a liquidar les supervivències feudals, com és ara Espanya. No entra en el nostre propòsit estudiar ací el problema de l'emancipació nacional en les formes complexes pròpies de l'època de l'imperialisme, el qual mena a la creació de grans unitats econòmiques del capital financer que ultrapassen els límits nacionals, a l'aparició de nous Estats, com ho hem vist després de la Gran Guerra, feudataris d'una potència determinada, és a dir, incapaços de crear una economia nacional que no es trobi sota la dependència del capital estranger, i la lluita de les colònies per llur alliberament. Així, el capitalisme, que ha estat un instrument d'emancipació nacional, es converteix, en la seva etapa imperialista, en un instrument d'opressió de les nacions; la qual cosa s'explica per la contradicció existent entre el desenvolupament de les forces productives de l'economia mundial i els límits nacionals i estatals del capitalisme.